

SZIGORUAN BIZALMAS!

J e g y z ő k ö n y v

a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségének 1954. december 4-én,
szombaton délelött 11 órakor megtartott 11. számú üléséről.

Jelen voltak: Rusznyák István elnök, Osztrovszki György főtitkár,
Gombás Pál és Ligeti Lajos alelnökök,
Fogarasi Béla, Riesz Frigyes, Manninger Rezső, Maucha
Rezső, Mihailich Győző és Schulek Elemér osztályelnökök,
Alexits György, Erdey-Grúz Tibor, Lukács György, Molnár
Erik, Novobátczy Károly, Hevesi Gyula és Straub F. Brunó
elnökségi tagok.

Kimentették magukat: Szabolcsi Bence osztályelnök, Verő József osz-
tályelnök és Sedlmayr Kurt elnökségi tag.

Meghivott az 1. napirendi ponthoz: Bognár Rezső, Gerecs Árpád és Varga
József osztályvezetőségi tagok, Erdey László
osztálytitkár és Kardos Ibolya szaktitkár.

A 2. napirendi ponthoz: Friss István levelező tag

A 3. napirendi ponthoz: Ortutay Gyula, Bóka László, Mátrai László és
Tolnai Gábor levelező tagok.

Valamennyi napirendi ponthoz: Szántó Lajos, az Akadémia Végrehajtó-
bizottságának titkára.

N a p i r e n d:

1./ Beszámoló a Kémiai Tudományok Osztályának munkájáról.

Előadó: Erdey László osztálytitkár.

2./ Javaslát a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi
Intézete felállítására.

Előadó: Friss István levelező tag

3./ A néprajztudomány hovatarozásának kérdése.

Előadó: Ortutay Gyula levelező tag.

4./ Egyebek.

-o-o-

Rusznyák István elnök üdvözli az Elnökség megjelent tagjait és az
ülést megnyitja.

Napirend előtt felkéri Lukács György és Schulek Elemér akadémikusok-
kat a jegyzőkönyv hitelesítésére.

1./ Beszámoló a Kémiai Tudományok Osztályának munkájáról.

Erdey László osztálytitkár a beszámoló írásos anyagát az alábbiakkal egészíti ki:

- 1./ A beszámolóban a tudományos eredményekre vonatkozó része nem tükrözi eléggé hiven szaktudományunk és szakmai kulturális életünk fejlődését, amennyiben nem mutat rá a szakterületen megjelent kiemelkedő kémiai művekre, melyek nem az Akadémia kiadásában jelentek meg. Így igen nagyjelentőségű lépés az

V. kiadásu Magyar Gyógyszerkönyv megjelenése, mely nemcsak tudományos szempontból jelent fejlődést, hanem a gyógyszeripar szempontjából is.

Ugyancsak az elmúlt időszakban jelent meg

Erdey-Grúz Tibor - Schay Géza: Elméleti Fizikai Kémia

c. kétkötetes munkája. E munka hatása szaktudományunk minden ágában meg fog mutatkozni, mert az anyagnak világviszonylatban is egyik legkorszerűbb összefoglalása.

Itt kell még megemlíteni

Varga József - Polinszky Károly: Kémiai Technológia c. művét, valamint

Bruckner Győző: Szerveskémia I. kötetét,

Lengyel-Proszts-Szarvas: Általános és szervetlen kémiáját.

Az ilyen jellegű könyvek megjelenése azért is nagy esemény, mert hatásuk sokszor évtizedekre lemérhető az egyetemet végzetek szakmai színvonalán keresztül a gyakorlati és tudományos élet minden területén.

- 2./ Nem tér ki a jelentés egy újabb ismét jelentkező problémára, akadémikusaink túlterhelésének kérdésére. Akadémikusainkat ugyanis több szerv veszi igénybe és akadémikusaink azt várják, hogy az igénybevételt az Akadémia hangolja össze. Az Akadémia és az OM megegyezése sem jut mindig érvényre, s gyakran megesik, hogy az Akadémia egyetemi tanárokat a megegyezéstől eltérő időben is igénybevesz.
- 3./ További elvi problémát jelentett az előadótulések profiljának kérdése. Az előadások látogatottsága ugyanis az utóbbi időben erősen csökkent. Különösen hiányoznak ezekről az előadásokról az ifjú tudományos kutatók. Az osztály még nem látja eléggé világosan e jelenség okát és kiküszöbölésének módját sem.
- 4./ Az osztály területéhez tartozó tudományos egyesületekkel a kapcsolat nem eléggé élő és tudatos. Az egyesületek úgy érzik, hogy az Akadémia nem törődik eléggé velük és nem kapnak elég támogatást.

5./ Problémaként jelentkeznek újból az OM intézetekben folyó kutatások hatásosabb ellenőrzésének, a státusok elosztásának és a pénzkezelésnek a kérdése, mellyel az osztálynak foglalkoznia kell, amelyet meg kell oldania.

Lukács György elnökségi tag aggodalmát fejezi ki afelett, hogy újításokat, mint tudományos minősítésre jogosító produktumokat értékeli a TMB.

Helyesnek találja, hogy az osztály beszámolójában kellő figyelmet szentel a technológia fejlesztésének. Ez - szerinte - a magyar ipar fejlesztésének egyik központi kérdése. Helyes lenne erre a kérdésre a jövőben nagyobb gondot fordítani. Technológiai tudomány Magyarországon még nincsen, az Akadémia feladata, hogy az ipar komoly támogatására elősegítse a technológiai tudomány megteremtését.

Gombás Pál alelnök felajánlja a fizikusok segítségét a kvantumkémia területén.

Alexits György elnökségi tag sajnálattal tapasztalja, hogy egyik tudományos intézet sem fordul az Alkalmazott Matematikai Intézethez mennyiségnyi problémák megoldásának igényével, ugyanakkor, amikor termelő üzemek sok esetben keresik fel tudományos problémákkal az intézetet. A kémiai kutatásoknak nagy segítséget jelentene, ha igénybe vennék az Intézet munkáját.

Hiányolja, hogy az élelmiszerkémiai kutatásokat a jelentés alig érinti.

A technológiai kezdeményezések terén nálunk a kémiai technológia még aránylag a legfejlettebb, minthogy igen szorosan kapcsolódik az elméleti kémia kérdéseire. Eppen, mert a kémia terén legfejlettebb technológiai tudományunk, a kémiai osztálynak a jövőben több segítséget kell adnia a tudományágunk ezen a téren.

Mihailich Győző osztályelnök kéri, hogy foglalkozzanak a nagyszilárd-ságu cementek problémájával.

Osztrovszki György főtitkár helyesnek tartaná, ha az osztálytitkár referálna az izotóp kutatások állásáról.

Hevesi Gyula elnökségi tag felhívja a figyelmet arra, hogy egyedül a technológiai tudomány fejlesztése teszi majd lehetővé az iparban a korszerű módszerek eredményes felhasználását, pl. az automatizálást.

Schulek Elemér osztályelnök elmondja, hogy éppen a racionalizálás következtében az Akadémia nem képes egyes intézeteket megfelelő módon támogatni, ami féltő, hogy újabb lemaradást fog eredményezni. Fontos lenne, hogy alapvető műszerekből legalább egy-egy alaptípust megrendelhesünk külföldről, ami megkönnyítené a hazai előállítását. Az automatizálást csak akkor lehet végrehajtani, ha megteremtjük annak elvi alapjait.

Varga József akadémikus emlékeztet arra, hogy a régi műegyetem oktatás mennyire elhanyagolta a gyakorlati oktatást. Csak az elméleti tanításra helyezték a fősúlyt. Elméleti téren tudásaink megalapozták jó tudományos hírnevüket világszerte.

Kéri, hogy az Akadémia nyújtson segítséget ahhoz, hogy a továbbképzés zavartalanul folyhassék. Féltő, hogy különleges intézkedések hiányában a káderképzés igen nagy nehézségekbe fog ütközni.

Erdey László osztálytitkár összegezve a beszámoló feletti vitát az alábbiakban válaszol a felmerült problémákra:

Ujitások, vagy technikai javító eljárások miatt senkit sem lehet tudományos minősítésben részesíteni. Az osztályt éppen ellenkező vérsély fenyegette, tulzott, néha maximalista igényekkel lépett fel a minősítések folyamán. Helyes lenne a műszaki osztállyal közösen egy értekezlet, vagy ankét rendezése, amelyeken a minősítések szempontjaira megnyugtató határozatok születnének.

Megköszöni a III. Osztály vezető akadémikusai által felkinált segítséget a kvantumkémia és az Alkalmazott Matematikai Intézet vonalán. De kéri a III. Osztályt, hogy elsősorban a kémiai fizika vonalán erősítsék meg a két osztály kapcsolatát.

Az élelmiszerkémiai kutatások támogatása az osztály munkájának homlokterében áll, de minthogy ezekhez nem kapták meg a kellő anyagi támogatást, az ehhez szükséges anyagokat különböző egyéb területekről kell kigazdálkodniuk.

Megköszöni Mihailich osztályelnök felszólalását. Az Építőanyagipari Bizottsággal a kapcsolatot igyekeznek szorosabbá tenni.

Az izotóp kutatás területén eddig még csak kezdeti lépések történtek. Ezen a területen együttműködés van kialakulóban a KFKI-val.

A minisztériumok a racionalizálás során önkényesen jártak el, amikor az osztály javaslatát nem vették tekintetbe. Ez látszik a már eddig végrehajtott intézkedéseken.

A technológia fejlesztésével kapcsolatban kialakult vitára megjegyzi, hogy ezek a tudományok elsősorban ott fejlődtek, ahol igen széles ipari bázis van. Ebből a szempontból mi eléggé el vagyunk maradva, de komoly lépések történnek az elmaradás felszámolására. A kutatók szoros összhangban dolgoznak a technológusokkal. Az elméleti terület kapacitásának 40-50 %-át ilyen jellegű problémák megoldására állítják be. /Pl. nagylengyeli olaj feldolgozása/. Az elmúlt évben a Fizikai-Kémiai Bizottság, a Szervetlen Analitikai Bizottság és a Szerves Kémiai Bizottság végigjárta az összes ipari kutató intézeteket és gyárakat, megkérdezték, hogy milyen tudományos jellegű problémáik vannak, hogy ezeket a bizottságok saját tervükbe iktathassák. A tanszékek és kémiai kutató intézetek témáinak 40-50 %-a ilyen jellegű téma volt.

Rusznayk István elnök megállapítja, hogy az elhangzott vita legnagyobb részét a technológiai tudomány kérdése körül folyt. Az utóbbi időben igen gyakori jelenség, hogy osztálybeszámolók során felbukkan az alkalmazott tudományok elvi kérdései tisztázásának igénye. A legutóbbi elnökségi ülés határozata értelmében, amely szerint minden osztály vizsgálja meg a maga területén az alkalmazott tudományok elvi kérdéseit, a Kémiai Osztály saját területén vitassa meg és tegyen javaslatot az e téren tapasztalható hiányosságok felszámolására.

A tudományos ülések csökkenő látogatottsága nagyon figyelemreméltó jelenség, helyes, hogy ezzel az osztály foglalkozik. A tapasztalat azt mutatja, hogy vezető tudósaink előadásai igen nagy közönséget vonzanak és nagyban befolyásolja a publikum számát a választott téma is. Helyes lenne, ha vezető tudósaink gyakrabban tartanának előadásokat, ez feltétlenül a fiatalabb tudományos generáció nagyobb érdeklődését eredményezné.

Határozat:

Az Elnökség a VII. Osztály beszámolóját - az osztálytitkár most elhangzott hozzászólásával kiegészítve - valamint a javaslatokat elfogadja.

Az osztály vitassa meg az alkalmazott tudományok kérdését.

Felelős: Osztályelnök.

Elnökség felkéri a Főtitkárt annak megvizsgálására, hogy a racionalizálás során milyen - az osztályt érintő - rendelkezések születtek egyes minisztériumokban.

Felelős: Főtitkár.

2./ Javaslat a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézete felállítására.

Határozat:

Elnökség az Intézet felállítására vonatkozó javaslatot elfogadja és javasolja annak Minisztertanács elé való terjesztését.

Felelős: Főtitkár.

3./ A néprajztudomány hevetartozásának kérdése.

Ortutay Gyula lev. tag, a Néprajzi Főbizottság elnöke az Elnökség elé terjesztett javaslat kiegészítéseképpen ismételten hangsúlyozni kívánja, hogy a folklorisztikai kutatások elválaszthatatlanok az irodalomtörténeti és a zenetörténeti kutatásoktól és ezért kéri, hogy a néprajztudományt csatolják az I. Osztályhoz.

Molnár Erik elnökségi tag egyetért azzal, hogy a néprajztudománynak köze van az irodalomtörténeti tudományokhoz, azonban kifejti, hogy sokkal szorosabban tartozik a történeti tudományokhoz. Felhívja az Elnökség figyelmét arra is, hogy a néprajztudomány ideológiai fejlődése sokkal jobban biztosítottnak látszik a II. Osztály keretében.

A néprajztudomány egyes részei nem választhatók el, s ha egy részét az Elnökség át kívánja tenni az I. Osztályhoz, akkor helyes, ha a többi ág is átmegy az I. Osztályhoz.

Fogarasi Béla osztályelnök: A II. Osztály elvi tudománypolitikai szempontból a néprajztudomány hovatarozásának kérdését Elnökség elé kívánta hozni.

Elmondja, hogy a néprajztudomány képviselőinek azon kívánsága mellett, hogy az I. Osztályhoz kerüljenek át, az Osztály részéről a következők szólnak: A II. Osztály nagyon sok tudományágat foglal magába, az Osztályvezetőség szakmailag nem elég jártas a néprajztudomány területén és nem tud számukra konkrét kérdésekben megfelelő segítséget adni. Ezzel szemben meg kell mondania, hogy fontos ellenérvek állanak fenn és szólnak amellett, hogy a néprajztudomány maradjon a II. Osztály keretében. A társadalmi tudományok további fejlődése kapcsán csak a II. Osztályon belül kaphatják meg a néprajz képviselői azt a kritikát, amire szükségük van.

Bóka László osztálytitkár szükségesnek tartja a néprajztudománynak I. Osztályhoz való csatolását egyrészt azért, mert az irodalomtörténeti tudományunk fejlődésében még mindig meglehetősen elhanyagolt terület a népköltészet és a műköltészet kapcsolata. Sokkal határozottabb lépésekkel haladna a munka ezen a területen, a szorosabb együttműködés révén. Az új tankönyvekben is sok olyan probléma merül fel, amelyek közös munkát kívánnak a néprajzosokkal. A nyelvészek is kérték, hogy a tárgyi néprajzzal való kapcsolatot szorosabbra fűzzék. Amennyiben az I. Osztályhoz kerülne át a néprajztudomány, a II. Osztály kritikájának ugyanugy kellene érvényesülnie továbbra is, mintha az Osztályhoz tartozna. Nem szabad, hogy a II. Osztálytól teljesen elszakadjon.

Hevesi Gyula elnökségi tag javasolja, hogy legyen a Néprajzi Főbizottság egy komplex-bizottság és tartozzék mind a két osztályhoz. Erre gyakorlati példa van már az Akadémián.

Alexits György elnökségi tag véleménye szerint a II. Osztály ideológiai szempontból több támogatást tud nyújtani a néprajztudománynak, mint az I. Osztály.

Lukács György elnökségi tag kifejti, hogy a néprajztudománynak objektíve a II. Osztályhoz kellene tartoznia és el kellene érünk azt, hogy ez a tudományág is felhasználja a hazai és a nemzetközi marxista kutatás eredményeit.

Azonban néprajztudósaink egy részénél vágyakozás van az iránt, hogy az I. Osztályhoz tartozzanak és amennyiben a néprajztudomány vezető tudósainak az a mély meggyőződésük, hogy az I. Osztályban akarnak dolgozni, nem lehet a felelősséget vállalni és kényszeríteni őket, hogy dolgozzanak a II. Osztály keretében.

Tolnai Gábor lev. tag az eddig már ismerttetett indokok alapján javasolja, hogy kerüljön át a néprajztudomány az I. Osztályhoz és időnként a II. Osztály is foglalkozzék a tudományág osztályhoz tartozó problémáival.

Ligeti Lajos alelnök kifejti, hogy az I. Osztály tisztában van azzal a felelősséggel, amit a néprajztudomány átvétele az Osztály számára jelentene. Javasolja, hogy a II. Osztály általános elvi iránymutatásait szem előtt tartva dolgozzanak a néprajz művelői a jövőben az I. Osztály keretében.

Molnár Erik elnökségi tag felhívja az Elnökség figyelmét arra, hogy Felelősséggel tartozik a néprajztudomány további fejlődéséért és ezért a kérdést az döntse el, hogy a tudományág fejlődése hol látszik biztosítottabbnak.

Ortutay Gyula lev. tag az elhangzott hozzászólások után lanételten az I.Osztályhoz való csatolás fontosságát hangsúlyozza. A II.Osztályhoz való szervezeti kapcsolat helyett elmélyültebb kapcsolatot javasol a jövőben kialakítani a II.Osztállyal és különösen a Történettudományi Intézettel és a filozófia képviselőivel.

Rusznayk István elnök: Az Elnökségnek tudománypolitikai szempontból kell a kérdést eldöntenie. Az egyéni vágyódás pszichológiai kérdését ki kell zárni.

Rámutat arra, hogy hogyan van összeállítva a Néprajzi Főbizottság. Összetételénél fogva nem kaphat megfelelő támogatást sem az I.Osztálytól, sem a II.Osztálytól. Nincs a bizottságnak elég akadémikus tagja, nincs irodalomtörténész tagja, csak két fiatal történész tagja. A Bizottság tagjának kellene lenni Szabolcsi Bence akadémikusnak is. Az elhangzottak után az esetben, ha a néprajztudomány átkerül az I.Osztályhoz, nem látja biztosítottnak, hogy jobb lesz a II.Osztályhoz való kapcsolata, mint eddig volt az I.Osztályhoz.

Erdey-Grúz Tibor elnökségi tag: A tudományág művelését nem az befolyásolja, hogy hová tartozik szervezetileg, ezért javasolja, hogy tartozzék a néprajztudomány a II.Osztályhoz. Létesüljön egy komplexbizottság, amely a II.Osztály alá van rendelve és szükség esetén a kérdéseket közös OV előtt vitassák meg.

Rusznayk István elnök, miután az Elnökség tagjai részéről kétféle javaslat hangzott el, a néprajztudomány hovatartozásának kérdését szavazásra teszi fel.

Határozat:

- a./ Elnökség a szavazás eredményeképpen kimondja, hogy a néprajztudomány továbbra is tartozzék a II.Osztályhoz.
- b./ A Néprajzi Főbizottságot az I. és II.Osztály szakembereiből álló komplexbizottsággá kell átalakítani.

Az Elnökség felszólítja Ortutay Gyulát, a Néprajzi Főbizottság elnökét, hogy a Bizottság összetételére tegyen sürgős javaslatot.

4.

Székfoglaló bejelentése.

Rusznayk István elnök bejelenti, hogy Bognár Rezső akadémikus 1954. november 19-én "Anthoxanthinok kémiaiájának néhány kérdéséről" címmel székfoglalót tartott.

Határozat:

Elnökség Bognár Rezső akadémikus székfoglalóját elfogadja és részére az oklevél kiadását elrende-
li.

Felelős: Rusznyák István elnök.

-o-o-o-

Az Akadémia folyóiratai papírszükségletének biztosítása.

Alexits György elnökségi tag, a Könyv-és Folyóiratkiadóbizottság titkára javasolja, hogy a jövőben az akadémiai folyóiratok papírszükségletét ne a Kiadói Főigazgatóság, hanem a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala biztosítsa.

Határozat:

Elnökség a beterjesztett javaslatot jóváhagyja.

Felelős: Alexits György, a KFB
titkára.

A jegyzőkönyv hiteles:

Lukács György
akadémikus

Schulek Elemér
akadémikus

K.M.f.t.